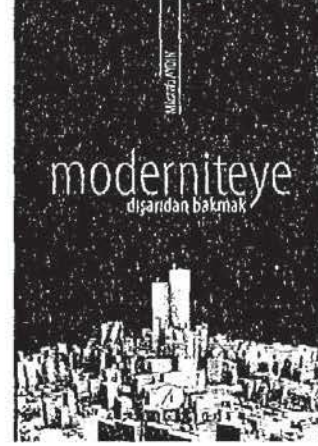

MODERNİTEYE DIŞARIDAN BAKMAK

Yazar : Mustafa AYDIN
Yayınevi : Açılım Kitapevi
Yer&Yıl : İstanbul 2009
Sayfa : 256 s.

Arş. Gör. Faruk Karaarslan
Karabük Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi
Sosyoloji Bölümü
far_kara@hotmail.com

Tarih boyunca toplumların yeni ile karşılaşması beraberinde bir takım sorunlar getirmiş ve yeni olana karşı nasıl bir tavır sergilenmesi gerektiği hususu, her toplumun kendi aydınları tarafından tartışma konusu edilmiştir. Bu durum en açık haliyle kendisini modernitede göstermektedir. Şimdi anlamına gelen ve yeniyi ifade eden modernite olgusu, tüm kültürleri doğrudan ya da dolaylı etkilemekte, eskiyi tamamıyla bırakarak, belirli bir kültürün ürünü olan hayat anlayışını benimsemeyi zaruri kılmasıyla, son iki yüzyılın aydınlarını meşgul etmektedir. Bu meşguliyet günümüzde halen devam etmektedir. Nitekim günümüz aydınlarının çalışma alanlarının başında modernite gelmektedir.

Kendisini insanlığın ulaşabileceği nihai yaşam tarzı olarak sunan ve Aydınlanmacı aklın bir ürünü olan modernite; özellikle Batı dışı toplumlar için müstakil bir sorun alanı oluşturmaktadır. Bu sorun alanı, temelde modernitenin ne olduğu, moderniteye nasıl yaklaşılması ve ona karşı nasıl bir tavır alınması gerektiği ile ilgilidir. Modernitenin getirmiş olduğu problemlerin aşılması için bu hususların aydınlatılması zaruri bir durumdur. Bu ise ancak moderniteye Batının oluşturduğu perspektifin dışından, yani moderniteye dışarıdan bakmakla ve Batı dışı toplumların moderniteye karşı eleştirel bir perspektif geliştirmesiyle mümkündür. Bu anlamda Mustafa Aydın'ın *Moderniteye Dışarıdan Bakmak* adlı eseri modernitenin getirmiş olduğu sorunları aşmak isteyen toplumların meselelerini tartışan önemli bir eserdir. Eserin modernitenin getirilerinden olan bireyselleşmenin yaygın olduğu şu dönemlerde, bir grup arkadaşın kitap okuma programlarında yapılan sunum-

lardan doğması ve bir birlikteliğin ürünü olması, eseri nispeten farklı ve önemli kılmaktadır. Bu haliyle eser günümüz akademisyenlerinin çalışma metotlarına da farklı bir açılım sağlamaktadır.

Aydın'ın eseri esas itibari ile Batı dışı toplumlar için modernitenin ne ifade ettiğini ve beraberinde ne gibi sorunlar getirdiğini analiz etmeye yöneliktir. İsminden de anlaşılacağı üzere eser, Batı kaynaklı olmayan bir paradigma temelinde kaleme alınmıştır ve temel olarak Batı dışı toplumların, özelde İslam dünyasının moderniteyi yakından tanımasını amaçlamaktadır.

Yedi ana başlıktan oluşan eserde, yöntem olarak genelden özele doğru bir açıklama silsilesi izlenmekte ve ilk beş bölümde modernite, kalan iki bölümde ise moderniteye yöneltilen eleştiriler ile modernitenin doğurduğu sorunlar analiz edilmektedir. Birinci bölümde genel olarak modernitenin ne olduğuna, etimolojik kökenine, türevlerine, gelenekle yaşadığı varsayılan ikileme, bazı temel kabullerine ve farklı düşünürlerin bu konuda yapmış oldukları modernite tanımlarıyla birlikte yazarın kendi modernite tanımlamasına yer verilmektedir. Aydın'a göre modernite (2009: 10) "...sanıldığı kadar birlikli-bütünlüklü bir olgu değildir ve kendine has bir yığın probleme sahiptir. Bununla birlikte Batı dışı, Doğu ve özellikle İslam toplumları için modernite, sadece edinilecek yeni bir zihniyetin, alınacak bir kültürün değil, bir rakip kültürel stratejinin de adıdır ve dolayısıyla kendilerini konumlandırırken atlamaları mümkün olmayan bir olgudur". Bu haliyle modernite bir zihniyetin ürünüdür ve belirli stratejiler ile geliştirilmiş, üretilmiş olan bir *projeksiyon/program* sistemini ifade etmektedir. Bu program Aydınlanmacı akla dayanan ve önceleri Ortaçağ geleneğine, günümüzde ise Batı dışı toplumlara nispeten yeni ve üstün olduğunu savunan Batı zihniyetin ürünüdür. (s. 19-20). Yazar bu zihniyetin üzerine oturduğu temel ilkeleri rasyonalist, içkin, seküler, bilgici, görürlükçü, evrimci, bireyci, merkezîyetçi, küreselci ve determinist şeklinde sıralamakta ve bu alt başlıkları açarak nasıl bir zihniyetin moderniteyi ortaya çıkardığını analiz etmektedir (s. 37-49).

İkinci bölümde modernitenin bazı paradigmalarına yer veren yazar, alt başlıklar altında bu paradigmaları açarak, bunların Batı dışı toplumlara nasıl nüfuz ettiğini gözler önüne sermektedir. Yazara göre evrim, ilerleme, yenileşme, bilim ve bireyciliği içeren bu paradigmalar modernitenin ortaya koyduğu temel dünya görüşleridir ve tekil ele alındıklarında faydalı bir işlev üstlenmiş gibi görünmelerine rağmen, bütüncül değerlendirildiğinde Batı zihniyetine hizmet etmektedir. Örneğin bilim tekil olarak ele alındığında insanoğlu için oldukça faydalı işlevler üstlenebilmektedir. Ama evrimcilik, bireycilik gibi bir projenin hizmetine sunulursa ya da bu paradigmalarda birlikte değerlendirilirse belli bir zihniyete hizmet etmiş olmakta ve insanoğlu için zararlı sonuçlar doğurabilmektedir. Bu durum son yüzyıllarda savaşlarla tezahür etmektedir. Bir sonraki bölümde modernitenin sekülerizm ve din-İslam ile ilişkilerini ortaya koyan yazar dördüncü bölümde modernitenin bazı kurumlarına değinmekte ve bu bölümlerde genel olarak modernitenin nasıl bir *projeksiyon sistemi*ni ifade ettiğini açıklamaktadır.

Her kültürün kendine özgü kurumları vardır. Modern kültürün en temel bazı kurumsallaşmaları ise sömürgecilik, kapitalizm, teknoloji ve sanayi, sınıai-Kent, Ulus-Devlet, demokrasi ve Serbest Piyasa Ekonomisi şeklindedir. Eserinde bu kurumların her birisine açıklamalı bir şekilde yer veren Aydın aynı zamanda bütün bu kurumların iç çelişkilerine ve eleştirilerine de değinerek, bütün bir sistem içerisinde Batı zihniyetinin taşıyıcılığını yaptığını vurgulamaktadır. ABD'nin modernitenin kurumlarından olan demokrasiyi Irak toplumuna götürmek bahanesiyle Orta doğuda bir savaşa sebep olması, Batı zihniyetinin günümüz başat kurumlarını nasıl bir taşıyıcı olarak kullandığını açıkça göstermektedir.

Temel kurumları içerisinde sömürgecilik, kapitalizm gibi insanlığa doğrudan zarar veren yapıları bünyesinde bulunduran moderniteye gerek Batı zihniyeti içerisinden gerekse de Batı dışı toplumlardan birçok eleştiri yöneltilmiştir. Ama şunu belirtmek gerekir ki moderniteye yöneltilen en köklü eleştiriler yine Batı dünyasının içerisinden çıkmıştır. Bu durum esasında modernitenin üzerine konumlandığı Batı zihniyetini daha sağlam temellere oturtmakta ve Batının yayılmacılık politikalarına hizmet etmektedir. Moderniteye yöneltilen en köklü eleştirilerin başında Postmodernizm gelmektedir. Modernizmin tüm meta anlatılarına ve bu meta anlatılarla birlikte tüm tek tanrılı dinlere karşı kendisini konumlandıran postmodernizm; hem fikri hem siyasi hem de sanatsal anlamda Batı zihniyetinin modernizme nispeten daha fazla yayılma alanı bulmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla birbirlerine karşıt gibi görünmelerine rağmen postmodernite de tıpkı modernite gibi Batı zihniyetinin bir ürünüdür.

Sonuç olarak modernite bir zihniyet olgusudur ki bu zihniyet zamanla projeye dönüşmüştür. Bu proje kendi varlığını bazı kurumlar vasıtasıyla sürdürmekte ve gerektiğinde insanoğluna zarar verebilecek eylemler sergilemektedir. Özellikle İslamofobianın üretilmesi, Batı dışı toplumların geri ve yoz kaldığı imajının yaygınlaştırılması, terör ve kimlik sorununun ortaya çıkarılması bu projenin bazı uygulama alanlarından. Fakat bu proje kendi çelişkileri ve gerilimleri nedeniyle tamamlanamamıştır. Nitekim tamamlanabilecek gibi de görünmemektedir. Burada bizim için esas olan Batı dışı toplumların moderniteye nasıl yaklaşması gerektiği hususudur. Bu hususta karar kılabilmek için öncelikle modernitenin ne olduğunu ve nasıl bir işlev gördüğünü tespit etmek gerekmektedir. Bu anlamda Aydın'ın *Moderniteye Dışarıdan Bakmak* adlı eseri alanında önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

Modernitenin tüm yayılmacı politikalarına rağmen, bizlere düşen kendi varlığımızı modernitenin yanında ve ya karşısında konumlandırmamaktır. Zira bizim varlığımızı hangi temel ilkeler üzerine konumlandırmamız gerektiğini modernite, postmodernite ve ya genel olarak Batı zihniyeti belirlememektedir. Bunu yanında Batı zihniyetini tekfir etmek, onu başka bir âlemin ürünü olarak görmek de yanlış bir tutum olacaktır. Zira bizim inanç ve değer sistemimiz tüm insanlığı kavrayacak düzlemdedir.